

Kıbrıs Sorununun Uluslararası Boyut Kazanması

The International Dimension of the Cyprus Problem

R. Murat GEÇİKLİ
(Sorumlu Yazar-Corresponding Author)

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü, Erzurum, Türkiye

Atatürk University, Faculty of Literature,
Department of History, Erzurum, Turkey
recep.gecikli@atauni.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 30.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted 26.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2024

Atıf:
Geçikli, R. Murat. "Kıbrıs Sorununun Uluslararası Boyut Kazanması". *Tarih ve Tarihçi*, 3, sy.1 (Haziran 2024): 29-40.

Cite this article:
Geçikli, R. Murat. "The International Dimension of the Cyprus Problem". *History and Historian*, 3, issue.1 (June 2024): 29-40.

Öz

Kıbrıs sorunu, Soğuk Savaş Dönemi'nde uluslararası ilişkilerde kritik bir mesele olarak öne çıkmıştır. Yunanistan'ın adayı ilhak etme çabaları ve bu yönde yapılan gösteriler, Türkiye'nin kararlı müdahalesiyle karşılaşmıştır. Üniversite öğrencilerinin aktif gösterileri, Kıbrıs Rum Kesimi'nin birleşme talepleri ve Başpiskoposun Vesayet Konseyi'ne yaptığı bildirimler, adanın geleceği üzerindeki uluslararası baskıları artırmıştır. İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Kıbrıs politikaları, bölgesel güç dengelerini etkilemiş ve NATO'nun güney kanadının güvenliğini önemli ölçüde belirlemiştir. Türkiye'nin Kıbrıs konusunda İngiltere, ABD, Almanya, Afganistan ve Fransa ile yürüttüğü diplomatik temaslar, adanın stratejik önemini ve Türkiye'nin uluslararası arenadaki pozisyonunu pekiştirmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin Kıbrıs politikası, özellikle ABD'ye detaylı bir şekilde aktarılmış ve Yunanistan'ın BM'ye başvurusu konusunda Amerikan Hükümeti'nin yeni bir girişimde bulunabileceği izlenimi verilmiştir. Türkiye'nin duruşu ve hareket planı, Yunan Hükümeti'ne de net bir şekilde iletilmiş ve Ankara'daki Amerikan büyükelçiliğine Türkiye'nin görüşlerini desteklemesi için talimat verilmiştir. Bu diplomatik manevralar, sorunun sadece iki toplum arasında değil, aynı zamanda büyük güçlerin de dâhil olduğu karmaşık bir mesele olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Sorunu, Uluslararası İlişkiler, Diplomasi, Türkiye'nin Dış politikası, Yunanistan

Abstract

The Cyprus problem emerged as a critical issue in international relations during the Cold War. Greece's efforts to annex the island and the related demonstrations were met with determined intervention from Turkey. Active demonstrations by university students, the unification demands of the Greek Cypriot side, and the Archbishop's declarations to the Trusteeship Council increased the international pressure on the island's future. The policies of the United Kingdom, the United States (USA), and the Soviet Union (USSR) regarding Cyprus influenced regional power balances and significantly determined the security of NATO's southern flank. Turkey's diplomatic engagements with the United Kingdom, the United States, Germany, Afghanistan and France regarding the Cyprus issue underscored the island's strategic importance and reinforced Turkey's position in the international arena. During this process, Turkey's Cyprus policy was conveyed in detail, particularly to the United States, giving the impression that the American Government might initiate a new move regarding Greece's application to the United Nations. Turkey's stance and action plan were also clearly communicated to the Greek Government, and instructions were given to the American embassy in Ankara to support Turkey's views. These diplomatic maneuvers demonstrated that the issue was not only a matter between the two communities but also a complex issue involving major powers.

Keywords: Cyprus Problem, International Relations, Diplomacy, Turkey's Foreign Policy, Greece.

Giriş

1-Kıbrıs Sorununun Tarihsel Kökenleri ve Uluslararası İlişkilerdeki Önemi

Kıbrıs Sorunu, tarihsel süreç içerisinde, Doğu Akdeniz'in stratejik konumundan kaynaklanan siyasi ve ekonomik çıkar çatışmalarının bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Antik çağlardan itibaren, Kıbrıs'ın jeopolitik önemi, adanın sık sık büyük güçlerin nüfuz mücadelelerine sahne olmasına yol açmıştır. Özellikle, adanın Orta Doğu petrol yolları üzerindeki hâkimiyeti, Anadolu ile Orta Doğu arasındaki ticaret yollarına olan yakınlığı ve Süveyş Kanalı'na erişim noktası olarak stratejik bir konumda bulunması, Kıbrıs'ın tarihsel kökenlerini ve uluslararası boyutunu belirleyen temel faktörler arasında yer almaktadır.¹

Kıbrıs Sorununda çok sayıda aktörün bulunması, sorunun çözümünü zorlaştıran bir diğer önemli etkidir. Adada yaşayan Türk ve Rum topluluklarının yanı sıra, Yunanistan, Türkiye, İngiltere, ABD ve AB gibi dış güçler de sorunun çözümünde etkin roller üstlenmişlerdir. Bu durum, sorununun çok boyutlu bir karakter kazanmasına ve uluslararası diplomasi sahnesinde sürekli gündemde kalmasına neden olmuştur.²

Kıbrıs'ın uluslararası ilişkilerdeki önemi, jeopolitik konumu ve tarihsel süreç içerisindeki rolü ile yakından ilişkilidir. Doğu Akdeniz'de stratejik bir ada olan Kıbrıs hem tarihî ticaret yolları üzerinde hem de enerji kaynaklarına yakınlığı ile dikkat çeker. Soğuk Savaş Dönemi'nde ve sonrasında, Doğu ile Batı arasındaki güç dengelerinde kritik bir faktör olmuştur. Ayrıca, adanın hem Türkiye hem de Yunanistan için kültürel ve millî kimlik açısından taşıdığı anlam, sorunu sadece bir toprak anlaşmazlığı olmaktan çıkarıp, uluslararası alanda daha geniş yankılar bulan bir konu hâline getirmiştir.³

Kıbrıs'ın uluslararası güvenlik ve savunma politikalarındaki rolü, NATO ve Avrupa Birliği (AB) gibi kuruluşların stratejik ortaklıklarında belirgin bir şekilde öne çıkmaktadır. Kıbrıs Sorunu, adanın jeopolitik konumunun getirdiği önem nedeniyle bölgesel bir anlaşmazlık olmanın çok ötesinde, küresel güvenlik ve diplomasi alanında önem kazanmıştır. NATO ve AB arasındaki stratejik iş birliği, özellikle kriz yönetimi ve savunma yeteneklerinin geliştirilmesi konularında hayati öneme sahiptir. Ancak, Kıbrıs'ın AB üyesi olması ve Türkiye'nin NATO'daki konumu, bu iki kurum arasındaki iş birliğini karmaşıklaştıran faktörler arasındadır.⁴ Bu nedenle sadece adanın geleceğini değil, aynı zamanda NATO-AB stratejik ortaklığının işlevselliğini de doğrudan etkilemektedir.⁵

2- Kıbrıs'ın Yunanistan'a İlhakı İçin Yapılan Gösteriler

Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki için üniversite öğrencilerinin gösterileri, 1951 yılında Kıbrıs ve Yunanistan'da meydana gelen önemli olaylardan biridir. Bu dönemde, Kıbrıs Rum toplumu içerisinde, adanın Yunanistan ile birleşmesi yönünde güçlü bir milliyetçi hareket bulunmaktaydı. "Enosis" olarak adlandırılan bu birleşme talebi, özellikle üniversite öğrencileri arasında popülerdi ve çeşitli göstere ve protestolara yol açtı.

a) Üniversite Öğrencilerinin Gösterileri

1951'de, Kıbrıs'taki Yunan okullarında ve üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler, Enosis taleplerini dile getirmek için bir dizi gösteri düzenlediler. Bu gösteriler, Kıbrıs Rum liderliğinin ve Yunanistan Hükümeti'nin de desteğini alarak zamanla daha da büyüdü. Gösteriler, Kıbrıs sorununun uluslararası boyutunu etkileyen faktörlerden birine dönüştü ve adanın geleceği üzerine yapılan tartışmalarda önemli bir yer tuttu.

23 Kasım 1951'de Türkiye Dışişleri Bakanlığına gönderilen yazıda, 22 Kasım'da üniversite öğrencilerinin üniversite bahçesinde toplanarak, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki lehine yürüyüşlerde bulunduğu, bir çelenk koymak amacıyla meçhul asker anıtına gidilmek istendiği; ancak polislin gösteriyi düzenleyenleri dağıttığı ve bu eylemi sonlandırdığı belirtilmekteydi. Ayrıca her iki tarafta da yaralılar olmakla birlikte, İngiltere büyükelçiliğinin polis kuvvetleri tarafından koruma altına alındığı da ifade edilmekteydi. Diğer taraftan zabita raporuna göre, göstericilerin arasında komünist ideolojiyi benimseyenlerin de olduğu verilen bilgiler arasındaydı.⁶

¹ Orhan Turan, *Tarihten Günümüze Kıbrıs Türk Basını (1879-2009)*, (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2013), 2-9; Müge Vatansever, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, Özel sy., (2010), 1487-1488

² Giray S. Derman ve Vefa Kurban, "Kıbrıs Sorununun Türk Dış Politikasına Etkisi Ve ABD-SSCB İle İlişkiler", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16, sy. 33, (Güz-2016), 472-473.

³ Abdullah Taşkesen, "Jeopolitik ve Stratejik Bağlamda Kıbrıs'ın Türk Toplumundaki Yeri", *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 1, sy. 2, (2015), 99-100.

⁴ Burak Tangör, "NATO-AB Stratejik Ortaklığı Bağlamında Kıbrıs Sorunu", *Ortadoğu Analiz*, 5, sy. 51, (Mart-2015), 87.

⁵ Kamer Kasım, "Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu", *Akademik Bakış*, 1, sy. 1, (Kış-2007), 60.

⁶ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 534/37479-149355-12.

3- Kıbrıs Rum Toplumunun Birleşme Talepleri

Kıbrıs Rum Kesimi'nin birleşme talepleri, adanın Yunanistan ile siyasi ve idari birliğini ifade eden "Enosis" çabasının bir yansımasıdır. Bu çaba, 19. yüzyılın sonlarından itibaren Yunan milliyetçiliğinin en önemli hedeflerinden biri olan ve Yunanistan'ın coğrafi sınırlarını genişletmeyi amaçlayan Megali İdea'nın bir uzantısı olarak değerlendirilir.⁷ "Megali İdea", Yunanistan'ın tarihî ve kültürel olarak iddia ettiği toprakları, özellikle Osmanlı Devletinin kontrolündeki bölgeleri kapsayacak şekilde genişletme amacını taşımaktadır.⁸ Kıbrıs Rum Kesimi'nin Enosis talepleri, bu genişleme politikasının bir parçası olarak, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşme arzusunu ve bu sürecin Kıbrıs sorununun temel dinamiklerinden biri olduğunu göstermektedir.⁹ Bu talepler, adanın stratejik konumu ve karmaşık etnik yapısı nedeniyle uluslararası ilişkilerde önemli bir yer tutmuş ve sorunun çözümüne yönelik uluslararası müzakerelerde sürekli gündeme gelmiştir.¹⁰

1950'de Kıbrıs'ta yapılan Enosis referandumu, adanın Yunanistan ile birleşme arzusunu açıkça ortaya koymuştur.¹¹ Bu dönemde, Kıbrıs Rum liderliği, Enosis hedefine ulaşmak için yeni stratejiler geliştirmeye başlamıştır. 1 Nisan 1955'ten itibaren Kıbrıs'ta tedhiş ve terör örgütü EOKA tarafından başlatılan silahlı mücadele, Enosis taleplerinin şiddet eylemlerine dönüşmesinin bir göstergesi olmuştur. Bu süreç, sorunun uluslararası boyutunu daha da karmaşık hale getirmiş ve adanın geleceği üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır.¹² Kıbrıs'ta yaşanan bu gelişmeler hem adanın iç dinamiklerini hem de uluslararası ilişkileri etkileyen önemli bir dönüm noktası olmuştur. Enosis talepleri ve bunun sonucunda ortaya çıkan şiddet eylemleri, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik uluslararası müzakerelerde sürekli gündeme gelen konular arasında yer almıştır.¹³

a) Başpiskoposun Vesayet Konseyi'ne Bildirisi

1951'de Kıbrıs Rum Toplumunun lideri Başpiskopos Makarios, Birleşmiş Milletler (BM) Vesayet Konseyi'ne bir telgraf çekti. Türkiye'nin Atina Büyükelçiliği tarafından 29 Kasım 1951'de Dışişleri Bakanlığına gönderilen telgrafta; Makarios'un Kıbrıs Rum toplumunun bağımsızlık ve kendi kaderini tayin hakkı konusundaki kararlılığını uluslararası alana taşımaya çalıştığı belirtilmekteydi. Ayrıca Kıbrıs Rum Kesimi'nin Yunanistan ile birleşme isteğini, yani Enosis'i, dünya sahnesine taşımaya çalışırken, sorunun çözümüne yönelik uluslararası müzakerelerde bunun merkezi bir konu haline geleceği de ifade edilmekteydi. Makarios'un telgrafı, Kıbrıs Rum Kesimi'nin Yunanistan ile birleşme talebini uluslararası alanda dile getirmesi nedeniyle daha sonraki süreçte Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik uluslararası müzakerelerde önemli bir yer tutacaktı.¹⁴

Yazıda, Yunan Birleşmesi Partisi Milletvekili M. Rodopoulos'un da konu ile ilgili olarak Yunan Meclisine bir önerge verdiği ve Hükümet'in Kıbrıs sorunu üzerinde yeterince durmadığı belirtiliyordu. Diğer taraftan Kıbrıs basınında; adanın Yunanlar ile meskûn olduğu, bu yüzden de Yunanistan'a terki için Türkiye açısından bir tehlike oluşturmayacağı da vurgulanmaktaydı.¹⁵

4- Büyük Güçlerin Kıbrıs Politikaları

Kıbrıs konusuyla ilgili Demokrat Parti (DP) Dönemi'nde İngiltere, ABD ve SSCB'nin Kıbrıs'a yönelik farklı diplomatik stratejileri oldu. Bu ülkelerin tutumları, adanın geleceğini şekillendirmede kritik bir rol oynadı.

a) İngiltere'nin Tutumu ve Diplomatik Görüşmeler

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde İngiltere, Kıbrıs sorununun şekillenmesinde hızlandırıcı bir rol oynadı.¹⁶ 15 Ekim 1951'den 12 Aralık 1951'e kadar olan süreçte; İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasındaki gerginlikleri dikkatli bir şekilde takip etti. Kapalı kapılar ardında diplomatik müzakereler yürütüldü ve İngiltere, bölgedeki istikrarı korumayı amaçladı, ancak

⁷ Christopher Hitchens, *Hostage to History: Cyprus From the Ottomans to Kissinger*, (Londra: Verso Yayınları, 1997), , 32-34.

⁸ Fatih Petek, "Türk-Yunan İlişkilerinde Kördüğüm: Kıbrıs Sorunu"; <https://stratejikortak.com/2020/12/turk-yunan-iliskilerinde-kordugum-kibris-sorunu.html>; Erişim Tarihi: 14 Mart 2024.

⁹ Ahmet C. Gazioğlu, *İngiliz yönetiminde Kıbrıs II, 1878-1952: Enosis çemberinde Türkler*, (İstanbul: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), 1996), 446.

¹⁰ Yıldız Çeliktaş, "Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu"; <https://politikaakademisi.org/2013/06/24/turkiye-yunanistan-iliskilerinde-kibris-sorunu/E.T:> 14 Mart 2024.

¹¹ Yaşar Baytal, "1950-1960 Yılları Arasında Kıbrıs Anlaşmazlığı, Enosis Meselesi Ve Türkiye", *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9, sy.28, (Eylül-2021), 305.

¹² Münevver Kata, *Kıbrıs'ta Nacak-Cumhuriyet çatışması: 1960-1962*, (Hiperlink Yayınları, 2016), 6.

¹³ Yaşar Çoşkun, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1945-1960)", *Türk Dış Politikası Soğuk Savaşın Başından Yumuşamaya (1945-1960)*, Editör Y. Kaya, E. Müezzinoğlu, 388, Konya: Neu Yayınları, 2022.

¹⁴ BCA, 534/37479-149355-10.

¹⁵ BCA, 534/37479-149355-10.

¹⁶ Ergenekon Savrun, *Kıbrıs Politikaları: 1960 Ve 1974 Yılları Arasında Türkiye ve İngiltere'nin Karşılaştırmalı Kıbrıs Politikaları*, (İstanbul: Net Kitaplık Yayıncılık, 2021), 63.

doğrudan her iki taraf ile çatışmaya girmekten kaçındı. Ancak sorun devam ettikçe İngiltere'nin tutumu zaman içinde evirilecekti. Nitekim Bern Elçisi Yakup Kadri Karaosmanoğlu¹⁷ Bern'den Dışişleri Bakanlığına 15 Ekim 1951'de gönderdiği yazıda, bu konunun iki ülke arasında dostane bir şekilde çözülmesi gerektiği şöyle vurgulanıyordu: *"İngiltere'nin Atina Büyükelçisi Sir Clifford Norton, yaş haddini doldurup memleketine dönmek üzere İsviçre'den geçerken beni ziyaret etti. Harp devresinde Bern Elçiliği'nde bulunduğu yıllarda aramızda samimi bir dostluk münasebeti oluşmuştu. Bu vesileyle, kendisine Yunanistan'ın durumu hakkında bazı sorular sordum ve bu bağlamda Kıbrıs meselesine de değindik. İngiliz diplomatı, "Evet, böyle bir mesele var ve benimle Tuman hükümet erkânı arasında gündeme gelmiştir" dedi. Ben de kendisine bu konunun her iki devlet (yani İngiltere ile Yunanistan) arasında dostane bir şekilde çözülmesi gerektiğini ifade ettim. Son günlerde Avrupa basınında yeniden gündeme gelen ve bizi yakından ilgilendiren bu mesele, en yetkili bir kişinin dikkatini çektiğinden hızla dile getirmeyi uygun buldum".*¹⁸

Yine Londra Büyükelçisi M. Cevat Açıkalın¹⁹ tarafından 12 Aralık 1951'de Dışişleri Bakanlığına gönderilen raporda; İngiliz Dışişleri Bakanı ile görüşmesi sırasında konuyu Kıbrıs sorununa getirdiğini ifade etmekteydi. Yunanistan'da sorunla ilgili politik atmosferin ve demagojinin yükseldiğini ve bu durumun İngiltere için zaten var olan İran ve Mısır sorunlarına ek olarak yeni bir sorun oluşturma potansiyeli taşıdığını şöyle dile getirmektedir: *"...İngiliz Dışişleri Bakanı İngiltere'ye geri dönmeden önce Dışişleri Müsteşarı ile konuşurken, Paris'te sizinle önceden belirlenen prensipler çerçevesinde yönetici bir şekilde konuşmuştum. Dışişleri Bakanı, bu konuşmadan haberdar olduğunu söyleyerek, Roma'da Yunan Delegatesinin Kıbrıs meselesini açmaya çalıştığını, ancak kendisinin bu konuda konuşacak hiçbir şey olmadığını ve konuşmadığını, aslında ne onunla ne de başka kimseyle bu konuda konuşma niyetinde olmadığını net bir şekilde ifade etti. Karşı tarafa, İngiliz Hükümeti'nin tutumunun bilindiğini ve belki de makul bazı Yunan yetkililerinin davranışlarına rağmen, Kıbrıs konusunda Yunanistan'da demagoji rüzgarının şiddetle estiğini ve hükümetin bir şekilde sürüklenmiş veya sürüklenmek zorunda kaldığı izlenimi edindiğimi, bu durumun aslında İngiltere'nin zaten İran ve Mısır gibi iki önemli sorunla uğraşırken bir üçüncü sorun yaratma potansiyeli taşıdığını, sizin de bu işi bu açıdan değerlendirerek Yunan Hükümeti'ne dostane tavsiyelerde bulunduğunuzu söyledim. Muhatap tamamen sizin görüşünüze katıldığını, durumun açık olduğunu ve bu konuda İngiltere'nin kimseyle hiçbir şey görüşme niyetinde olmadığını belirtti".*²⁰ Bu rapor, devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda nasıl stratejik hareket ettiğini ve dostane tavsiyelerde bulunarak politik manevralar yaptığını örneklemesi açısından önemlidir.

b) ABD'nin Kıbrıs İle İlgili Statüko Yanlısı Yaklaşımı

ABD'nin 1951'de Türkiye ile ilişkileri, Soğuk Savaş'ın stratejik gereklilikleri çerçevesinde şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemde ABD'nin Kıbrıs konusunda statüko yanlısı bir yaklaşım benimsemesi Kıbrıs anlaşmazlığına doğrudan müdahaleden kaçındığının bir işaretiydi. 16-20 Eylül 1951'de Ottawa'da yapılan NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda Türkiye'nin NATO'ya üyeliği konusunda ABD'nin destekleyici tutumu belirginleşmiştir.²¹ Bu dönemde, ABD'nin Türkiye üzerinden SSCB'yi çevreleme ve bölgesel etkisini artırma politikaları, Kıbrıs'taki statükonun korunmasına yönelik bir yaklaşımı da beraberinde getirmiştir. ABD'nin bu stratejik tutumu, Kıbrıs'ta İngiliz egemenliğinin devamını ve adanın Batı bloğunun bir parçası olarak kalmasını desteklemiştir.²²

Bu sırada ABD'de bulunan dönemin Washington Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin,²³ Türkiye'nin NATO'ya üyeliği ve Kıbrıs konusunda ABD'li yetkililerle görüşerek DP Hükümeti'nin bu konudaki talebini ilettili. 31 Aralık 1951'de Türk Dışişleri Bakanlığına gönderdiği yazıda; raporların ikinci sayfasının (b) bendinde Venizelos'un Yunan Parlamentosu'nda yaptığı açıklamalara atıfta bulunulduğunu; ancak rapor metninde bu açıklamalara hiç değinilmediği için ne anlama geldiğini kavramanın mümkün olmadığı ifade edilmekteydi. Ayrıca ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan, Kıbrıs ile ilgili iddia edilen *"Amerikan Planı"* hakkında bilgi talep ettiğini ve ABD Dışişleri Bakanlığı'nın daha önce kendisine bildirdiği üzere, ABD'nin adadaki

¹⁷ Büyükelçilik görev süresi 29 Mayıs 1951-13 Temmuz 1954 idi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz; [https://bern-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T:15 Mart 2024](https://bern-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T:15%20Mart%202024).

¹⁸ BCA, 534/37479-149355-17.

¹⁹ Büyükelçilik görev süresi 11 Ağustos 1945-3 Ocak 1952 idi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz; [https://london-emb.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T:15 Mart 2024](https://london-emb.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T:15%20Mart%202024).

²⁰ BCA, 534/37479-149355-6.

²¹ Haluk Gerger, *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politikası: "Soğuk Savaş'tan "Yeni Dünya Düzeni"ne*, (İstanbul: Belge Yayınları, 1998), 78; Recep Murat Geçikli, *Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye-ABD İlişkileri*, (İstanbul: İleri Yayınları, , 2016), 89-100.

²² Mustafa Tarakçı, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, (İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2016), 105.

²³ Büyükelçilik görev süresi: 11 Ağustos 1948-15 Haziran 1955 idi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz; [https://vasington-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T:15 Mart 2024](https://vasington-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T:15%20Mart%202024).

mevcut durumun ya da statükonun korunmasını tercih ettiğini ve bu duruşlarını değiştirmediklerini de belirtmekteydi.²⁴

c) SSCB'nin Dinî Etki Alanı Olarak Kıbrıs

1950'li yıllarda Kıbrıs, Soğuk Savaş'ın ideolojik ve jeopolitik çekişmelerinin merkezinde yer almaktaydı. Kıbrıs'ın jeopolitik ve ideolojik bir merkez hâline gelmesi, adanın sorunlarının Türk-Rum meselesinin ötesinde değerlendirilmesine yol açmıştır.²⁵ Bu durum, Kıbrıs'ı yüksek politikanın bir parçasına dönüştürerek iç meseleleri ve yaşanan çatışmaları basit hukuki olaylar olarak görmeyi beraberinde getirmiştir. Bu süreçte ABD, Kıbrıs ile ilgili iki amacı gerçekleştirmeyi planlıyordu. Bunlar: Batılı devletlerin kendi aralarındaki güç dengesini korunması ve SSCB'nin ve komünist ideolojinin Doğu Akdeniz'de yayılımını engelleme veya sınırlandırma.²⁶

Bu dönemde SSCB, Kıbrıs'ta etkisini artırmak ve Akdeniz'de stratejik bir konum elde etmek amacıyla dinî ve kültürel etki araçlarını kullanmaya çalıştı. SSCB'nin Kıbrıs'taki Ortodoks Kilisesi üzerindeki etkisi, adanın Yunanistan ile birleşme (Enosis) taleplerini destekleyen Kıbrıslı Rum milliyetçileri arasında bölünmelere neden oldu.²⁷ Ayrıca Moskova Patrikliği ellerinde tutan Rusların Makarios'u da etkileri altına aldığı bir gerçektir.²⁸ Diğer taraftan SSCB, Kıbrıs Türk toplumuna karşı da bir etki alanı oluşturmayı hedefledi; ancak bu girişimler Kıbrıs Türk liderliğinin Batı bloğu ile olan yakın ilişkileri nedeniyle sınırlı kaldı.²⁹ Bu değerlendirmeyi Varşova Büyükelçisi Abdullah Akşin'in³⁰ 6 Mart 1956'da Türk Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği rapordan çıkarmak mümkündür.

Abdullah Akşin gönderdiği raporda; SSCB'nin dinî inançları bir siyasi araç olarak kullanma stratejileri ele alınmaktadır. Sovyet rejimi, kendi sınırları içerisinde dinî inançları bastırırken, dış politikada dinî tolerans ve hoşgörü imajı çizmektedir. Raporda Sovyetlerin dinî toleransı, özellikle Ortodoks Hıristiyanlık ve İslam olmak üzere, dış ülkelerdeki dinî cemaatler içerisinde sızarak kullandığı da belirtilmektedir. Bu strateji, Moskova'nın Ortodoks patrikliği üzerindeki etkisi ve Kıbrıs'taki Arşevak Makarios gibi dinî liderler üzerindeki olası nüfuz ile örneklendirilmektedir. Akşin, Sovyet politikalarının Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri zedeleyerek Balkan Birliğinin istikrarını bozma potansiyeline sahip olduğunu da ifade etmekteydi. Ayrıca, Ortodoks cemaatinin, Rusya'nın tarihî hamiliğine olan bağlılığını sürdürdüğünü de vurgulamaktaydı. Akşin Sovyetlerin, Müslüman topluluklar arasında etki kurma çabasını, Hicaz demiryolu projesinin yeniden inşası ve "Müslüman Kardeşler" teşkilatına yapılan müdahalelerle örneklendirmektedir.³¹

Rapor, aslında Rusların 1950'lerde Kıbrıs'ta Ortodoks ve Müslüman topluluklar arasında dini hoşgörü maskesi altında yürüttüğü faaliyetleri ve bunların Türkiye'nin çıkarlarına yönelik tehditlerini ele almaktadır. Diğer taraftan Rusya'nın bunu Moskova Patrikhanesi, Kıbrıs Rum Ortodoks Patriği Makarios ve Antakya Rum Ortodoks Patrikliği gibi dinî kurumlar üzerinden gerçekleştirmeyi amaçladığı da anlaşılmaktadır. Amaç, Türk-Yunan ilişkilerini bozmak ve Balkan Birliğini zayıflatmaktır. Rusya, bu amaçla Patrikhaneyi ve Yunanistan'ı siyasi bir araç olarak kullanacaktır. Ayrıca raporda belirtilen diğer bir nokta ise Türkiye'de yaşanan bazı irticai olayların arka planında da Rusların olduğu gerçeğidir.³²

SSCB'nin Katolik Kilisesi ile olan ilişkisi, ideolojik bir mücadeleden stratejik bir iş birliğine evrilmiştir. Başlangıçta, Katolikleri Roma'dan ayırma ve millî kiliseler oluşturma çabaları, Macaristan'daki Kardinal József Mindszenty'nin mahkûm edilmesi ve Polonya'daki Kardinal Andrey Yanuaryevič Vişinski'nin görevden alınması gibi olaylarla kendini göstermiştir. Ancak, bu tür yıldırma taktiklerinin etkisiz olduğu anlaşıldığında, SSCB yumuşama politikasına yönelmiştir. Polonya'da Katolik Kilisesi'ne tanınan imtiyazlar, bu yeni politikanın bir parçası olarak görülmektedir. Papazlara bağımsız ikametgâhlar ve yüksek maaşlar verilmesi, din eğitimi veren okulların ve üniversitelerin gençlerle dolup taşması, SSCB'nin dinî kurumlarla ilişkilerindeki değişimi işaret etmektedir. Vatikan'ın, SSCB'nin yumuşama politikasına karşı direnç göstermeyip hoşgörüyle davrandığı tahmin edilmektedir. Bu durum, Vatikan'ın pragmatik bir yaklaşım benimsediğini ve mevcut siyasi gerçekliklerle

²⁴ BCA, 534/37479-149355-8.

²⁵ Orhan Turan, *Kıbrıs'ta Temsilciler Meclisi'nden Cumhuriyet Meclisi'ne Kıbrıs'ta Türk Yönetimleri ve Parlamenter Sistemin Kuruluşu (1960-1983)*, (Erzurum: Fenomen, 2020), 19-21.

²⁶ John C. Campbell, "The Soviet Union and the United States in the Middle East", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 401, (May-1972), 128-130.

²⁷ Mehmet Hasgüler, *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, (İstanbul Alfa Yayınları, 2007), 91; https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/E.T: 15 Mart 2024.

²⁸ Cihat Göktepe, "Kıbrıs Meselesi'nde Kriz Süreci Ve Türkiye (1964-1974)", (Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2012), 1400.

²⁹ Burçin Canar, "SSCB-Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu (1964-1979)", *ViraVerita E-Dergi: Disiplinlerarası Karşılaşmalar*, 8, (Kasım-2018), 225.

³⁰ Büyükelçilik görev süresi: 27 Kasım 1952-6 Temmuz 1957 idi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz; <https://varsova-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T: 15 Mart 2024>.

³¹ BCA, 566/299-2428-25, 1.

³² BCA, 566/299-2428-25, 1.

uyum sağlamaya çalıştığını göstermektedir.³³

Raporda yer alan bir diğer önemli konu ise Sovyet radyolarının yabancı dil yayınlarında, dinî mensupların serbestçe ibadet ettiği yönündeki iddiaları idi. Bu da propaganda ve algı yönetiminin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Papazların bazı durumlarda Sovyet Hükümeti'nin ajanları hâline geldiği de bir gerçek olarak göze çarpmaktadır. Varşova Büyükelçisi Abdullah Akşin "*Slowo Powszechna*" gazetesinde yayınlanan ve Fransızcaya çevrilen bir makalede "*demir perde*" arkasında Hristiyanlığın itibar kazandığı iddiasına da dikkat çekmektedir. Bu, Batı dünyasında Hristiyanlığın gevşediği bir dönemde, SSCB'nin dinî faktörleri kendi lehine kullanma çabasını yansıtmaktadır. Ayrıca raporda Sovyetlerin Katolik Kilisesi'ni kontrol altına alma ve millî kiliseler kurma çabaları ve bunların nasıl başarısızlığa uğradığı ve Sovyetlerin yeni bir stratejiye yöneldiği de izah edilmektedir. Buna göre; SSCB, Katolik Kilisesi'ne karşı daha yumuşak bir politika izlemeye başlamıştır. Bu politika çerçevesinde, Polonya'da Katolik Kilisesi'ne imtiyazlar verilmiş ve papazlara yüksek maaşlar ve ayrıcalıklar tanınmıştır.³⁴

5- Türkiye'nin Kıbrıs Diplomasisi

a) Almanya ve Afganistan ile Görüşmeler

Nisan 1954'te Türkiye'nin Bonn Büyükelçisi Suat Hayri Ürgüplü³⁵ ve Almanya Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşler Dairesi Başkanı Dr. Herbert Blankenhorn³⁶ arasında Kıbrıs sorunu hakkında bir görüşme yapıldı. Bu görüşme, Kıbrıs'ın geleceği ve adanın statüsü konusunda Türkiye'nin pozisyonunu Almanya'ya aktarmak için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde, Türkiye Kıbrıs'ta çoğunluğu oluşturan Rum nüfusa karşı, adadaki Türk azınlığın haklarını koruma amacı güdüyordu. Almanya ile yapılan bu görüşme, Türkiye'nin Batı dünyası ile ilişkilerini güçlendirmek ve Kıbrıs konusunda uluslararası destek arayışını yansıtmaya açısından önemlidir.³⁷

Bu tarihî görüşmelerin detaylarına dair Büyükelçi Suat Hayri Ürgüplü'nün Türkiye'ye 20 Eylül 1954'te gönderdiği resmî yazıdaki kendi ifadeleri, dönemin hassasiyetini ve diplomatik özeni yansıtır niteliktedir. Ürgüplü, Dr. Blankenhorn ile yaptığı üç görüşmenin özeti olarak şunları kaydetmiştir: "*Almanya'nın o dönemdeki yoğun gündemi nedeniyle Kıbrıs meselesine gereken ilgiyi gösteremediğini biliyorum. Yakın zamanda bu konuda bir muhtıra sunmayı planlıyorum. Bugün, meseleyi genel hatlarıyla özetlemek ve bu olayın ne kadar zamansız olduğunu ve düşman cephesine nasıl yarayabileceğini vurgulamak istiyorum*". Ürgüplü, Başbakanın medyada yer alan itidal ve sükûnet tavsiye eden açıklamalarını da görüşmelerine dâhil ettiğini belirtmiştir. Dr. Blankenhorn ise, "*Sürekli seyahatler, konferanslar ve Almanya'nın varlığını ilgilendiren olaylar arasında bu konuya odaklanamadık. Ancak, dünyanın en karışık dönemlerinden birinde ve birlik olmanın her zamankinden daha önemli olduğu bir zamanda, dostlukları ayıracak ve uzaklaştıracak girişimleri kesinlikle doğru bulmuyoruz. Bunları çok tehlikeli ve zararlı olarak görüyoruz ve tamamen zamansız buluyoruz. Türkiye'nin itidal ve sükûnet tavsiye eden siyasi tutumunu da onaylıyoruz*" demiştir. Dr. Herbert Blankenhorn'un ifadeleri, Almanya'nın o sıradaki yoğun iç ve dış politika gündemi nedeniyle Kıbrıs sorununa yeterince odaklanmadığını göstermektedir. Ancak, dünyanın karışık bir dönemden geçtiğini ve birlik ve beraberliğin önemini vurgulayarak, dostlukları bozacak ve ayrıştırarak herhangi bir girişimin yanlış olduğunu ifade etmiştir. Bu tür girişimleri tehlikeli ve zararlı olarak nitelendirmiş ve Türkiye'nin bu konudaki itidal ve sükûnet tavsiye eden siyasi tutumunu onayladığını belirtmiştir. Blankenhorn, bu ifadelerle uluslararası ilişkilerde istikrar ve birlikteliğin korunmasının önemini ve kriz zamanlarında sabırlı ve ölçülü politikaların takdir edildiğini vurgulamıştır.³⁸

1956 yılında, Kıbrıs sorunu kapsamında sadece Almanya ile değil, aynı zamanda Afganistan ile de önemli görüşmeler yapıldı. Türkiye'nin Kabil Büyükelçisi Zekai Okan³⁹, Hariciye Vekili Muhammed Naim Han ile yaptığı bir görüşmenin

³³ BCA, 566/299-2428-25, 2.

³⁴ BCA, 566/299-2428-25, 2.

³⁵ Büyükelçilik görev süresi: 29 Ekim 1952-26 Eylül 1955 idi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz; <https://berlin-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/> E.T: 14 Mart 2024.

³⁶ 15 Aralık 1904, o zamanlar Alman İmparatorluğu'na bağlı Alsace-Lorraine bölgesindeki Mülhausen'da-günümüzde Fransa-Mulhouse'da- doğdu. 1929'dan itibaren Dışişleri Bakanlığı'nda görev aldı. 1943'te Bern'deki Alman elçiliğinde Ekonomi Bölümü'nde görevlendirildi. Dışişleri Bakanlığı'nda Bölüm Başkanlığı ve Mart 1951'den itibaren de Federal Almanya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Siyasi İşler Dairesi Başkanı olarak görev aldı. 1952'de Almanya Sözleşmeye Dayalı İlişkiler Yönetim Komitesi üyesi oldu. 10 Ağustos 1991'de Badenweiler'de öldü. (Gerhard Keller, *Die Schuld der Deutschen*, (Deutschland: Books On Demand, 2015), p.88; *Foreign Relations Of The United States, (1952-1954), Germany And Austria*, VII, Part 2; https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v07p2/persons#p_BHAH1/E.T: 16 Mart 2024.

³⁷ Ufuk Erdem, "*Başbakan Adnan Menderes'in Almanya Federal Cumhuriyeti'ndeki Siyasi ve İktisadi Temasları (2-9 Ekim 1954)*", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 39, sy. 108, (Aralık-2023), 489.

³⁸ BCA, 501/32056-126058-25-1.

³⁹ Büyükelçilik görev süresi: 27 Şubat 1956-19 Şubat 1959 idi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz; <https://kabil->

ayrıntılarını 7 Ekim 1956'da Türkiye'ye gönderdiği bir yazıda olduğu gibi aktarıyordu. Bu görüşmede Kıbrıs konusunda Afganistan'ın izleyeceği politikayı sorguluyordu. İki ülke arasındaki derin dostluğu vurgulayarak, Türkiye'nin bu konudaki duruşuna destek vermelerini talep etti. Naim Han, Peştunistan meselesi nedeniyle Afganistan'ın kendi kaderini tayin hakkına olan bağlılığını ifade ederek bu prensibi politikalarında temel almak zorunda olduklarını belirtti. Bununla birlikte, İngiltere'nin Kıbrıs'taki Türklerin çıkarlarını koruyacak şekilde bir çözüm bulacağına olan inançlarını ifade etti ve Afganistan Hükûmeti'nin hem Türkiye'nin hem de İngiltere'nin çıkarlarına zarar verecek bir tutum sergilemeyeceğini söyledi. Ancak Hariciye Vekili bu konuda genel bir yaklaşım sergiledi ve kesin bir taahhütte bulunmaktan kaçındı.⁴⁰

b) İngiltere ile Diplomatik Görüşmeler

1954 yılında İngiltere'nin Kıbrıs politikası, adanın stratejik önemini koruma ve egemenliğini sürdürme üzerine kuruluydu. İngiltere, Orta Doğu'nun savunmasında önemli bir üs olarak gördüğü Kıbrıs'taki varlığından vazgeçmeme politikası izliyordu.⁴¹ Bu dönemde, Kıbrıs'a anayasal özerklik önerileri sunuldu, ancak bu teklifler başarısız oldu. Bunun üzerine İngiltere, Kıbrıs'taki Rum milliyetçiliğine ve adanın Yunanistan'a bağlanmasına karşı Türk milliyetçiliğini bir denge unsuru olarak kullanmaya başladı.⁴²

İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden'in⁴³ 1954'te Yunan Başbakanı Marshall Papagos ile yaptığı görüşmelerde, sorunun BM'ye taşınmasının hem Yunanistan'ı zor durumda bırakacağını hem de İngiltere-Yunanistan ilişkilerine zarar vereceğini ifade ettiği bilinmektedir. Yunanistan'ın bu konuda ısrarcı tutumu ve İngiltere'nin Kıbrıs'ta sınırlı özerklik sunma çabaları, o dönem İngiltere'nin Kıbrıs politikasının temel unsurları arasındaydı. İngiltere'nin bu tutumu özellikle Atina, Selanik ve Kıbrıs'ta geniş çaplı tepkilere neden olurken Kıbrıslı Türkleri memnun etmiştir.⁴⁴

15 Nisan 1954'te Londra Büyükelçisi Hüseyin Ragıp Baydur⁴⁵, Kıbrıs sorununun uluslararası boyutlarına dair kritik bir rapor gönderdi. Raporla öne çıkan bazı noktalar şunlardır:

İngiltere'nin Endişeleri: İngiliz Dışişleri Bakanı Anthony Eden, Kıbrıs konusunun BM'ye taşınmasının hem Yunanistan için zorlayıcı olacağını hem de İngiltere ile Yunanistan arasındaki ilişkilere zarar vereceğini dile getirmekteydi. Bu durum, İngiltere'nin hem Kıbrıs'taki statükonun korunmasını hem de Yunanistan ile olan ilişkilerini sürdürmesini istediğini göstermektedir.⁴⁶

Yunanistan'ın Kararlılığı: Yunan Sefiri, Atina'dan aldığı talimatı Eden'e iletmiştir. Bu talimata göre; Yunan Hükûmeti bir anlaşmaya varılamaması hâlinde meseleyi BM'ye taşıma konusunda kararlı olacaktır. Bu durum, Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak arzusunu ve uluslararası bir platformda hak iddia etme isteğini açıkça ortaya koymaktadır.⁴⁷

Hukuki Tartışma: Baydur raporunda, Yunan Hükûmeti'nin BM'de hangi hukuki temellere dayanacağını da sorgulamaktadır. Lozan Antlaşması ile Kıbrıs'ın egemenliği Türkiye'den İngiltere'ye geçmiştir ve Yunanistan da bu antlaşmayı imzalayarak durumu kabul etmiştir. Bu nedenle, Yunanistan'ın BM'de hak iddia etmesi hukuki açıdan zayıf bir zemine oturmaktadır.

Raporla, İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden'in Kıbrıs konusunun BM'ye taşınmasının hem Yunanistan için zorlayıcı

be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/ E.T: 16 Mart 2024.

⁴⁰ BCA, 500/8253-54475-2.

⁴¹ Mustafa Albayrak, "Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16, sy. 46, (Mart-2000), 249-252.

⁴² *Kıbrıs, Dün ve Bugün*, Derleyen Masis Kürkçügil, (İstanbul: İthaki Yayınları, 2003), 50.

⁴³ Anthony Eden, 1897'de doğan ve Birinci Dünya Savaşı'na katılmış bir İngiliz politikacıydı. Eton ve Oxford'da eğitim aldı. 1923'te parlamentoya seçildi ve 1935'te Dışişleri Bakanı oldu. Yatıştırma Politikası'na karşı çıkan Eden, 1940'ta Winston Churchill ile birlikte Dışişleri Bakanı oldu. 1955'te Başbakan olan Eden, Süveyş Krizi'ndeki başarısızlığı nedeniyle 1957'de istifa etmek zorunda kaldı. İngiliz İmparatorluğunun çöküşüne tanıklık eden Eden, 1977'de öldü. (https://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/eden_anthony.shtml/ E.T: 17 Mart 2024)

⁴⁴ Şükrü Sina Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, I, (İstanbul: Kaynak Yayınları, 1984), 90.

⁴⁵ Hüseyin Ragıp Baydur, Türkiye'nin modern tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1890 yılında İzmir'de doğan Baydur, eğitim alanında gösterdiği üstün başarılarla dikkat çekmiştir. İzmir İdadisi'nden birincilikle mezun olmasının ardından, eğitim ve öğretmenlik alanlarında değerli eserler vermiş, "Muallim" dergisini yayımlayarak öğretmenler için bir platform oluşturmuştur. Millî Mücadele Dönemi'nde Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleriyle Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin yönetimini üstlenmiş, bu süreçte gazetecilik ve medya alanında da etkin bir rol oynamıştır. Diplomasie geçiş yaptığı dönemde, Avrupa'da Türk Millî Hareketi'ni anlatan ve bu hareketi Avrupa kamuoyuna tanıtan bir kitap yazmıştır. Kariyerinin diplomatik aşamasında, Türkiye'yi Moskova, Roma, Washington ve Londra'da büyükelçi olarak temsil etmiş ve Türkiye Cumhuriyeti ile İtalya arasındaki Ticaret Anlaşması gibi önemli uluslararası anlaşmalarda yer almıştır. 1955 yılında vefat eden Baydur, aynı zamanda Dr. Reşit Galip'in ağabeyi olarak da bilinir; Galip, Türk Dil Kurumu Başkanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı gibi önemli görevlerde bulunmuştur. Hüseyin Ragıp Baydur'un yaşamı, Türkiye'nin eğitim, medya ve diplomasie alanlarında yaptığı katkılarla örnek teşkil etmektedir. (E. Zahid Boyraz, *Eğitimci, Gazeteci, Bürokrat Hüseyin Ragıp Baydur Hayatı ve Yazıları*, (Ankara: Akademisyen Yayınevi, 2023), 9-14).

⁴⁶ BCA, 534/37506-150688-56, 1.

⁴⁷ BCA, 534/37506-150688-56, 1-2.

olacağını hem de İngiltere ile Yunanistan arasındaki ilişkilere zarar vereceğini dile getirdiği belirtiliyor. Yunan Sefiri, bu durumu Atina'ya iletmiş ve aldığı yanıtı Eden'e aktardı. Yunan Hükûmeti, bir anlaşmaya varılamaması hâlinde meseleyi BM'ye taşıma konusunda kararlı olduğunu ifade etti. Baydur, Yunan Hükûmeti'nin BM'de hangi hukuki temellere dayanacağını sorguluyordu. Çünkü Kıbrıs'ın egemenliği Lozan Antlaşması ile Türkiye'den İngiltere'ye geçmiş ve Yunanistan da bu durumu antlaşmayı imzalayarak kabul etmişti.⁴⁸

c) ABD ile Diplomatik Temaslar

ABD, Soğuk Savaş Dönemi'nde, 1952'den itibaren NATO'da yer alan Türkiye'nin güvenlik ve stratejik çıkarlarını desteklemekteydi. Kıbrıs sorunu, Türkiye ve Yunanistan arasında gerilime neden olduğundan, ABD'nin bölgesel istikrarı koruma ve iki NATO üyesi arasındaki anlaşmazlığı çözme yönünde bir tutum sergilediği bilinmektedir. Bu bağlamda, ABD'nin Kıbrıs konusunda tarafsız bir yaklaşım benimseyerek, taraflar arasında diyalog ve uzlaşmaya yönelik çabaları desteklediğini söylemek yanlış olmaz. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de ABD'nin adada komünist olmayan hükümetlerin iktidara gelmesini istemesidir.⁴⁹

Bu bağlamda, ABD'nin adada komünist olmayan hükümetlerin iktidara gelmesini istemesi, Kıbrıs sorununa tarafsız bir yaklaşım benimsemesine ve taraflar arasında diyalog ve uzlaşmaya teşvik etmesine yol açmıştır. Nitekim dönemin Washington Maslahatgüzarı Melih Esenbel tarafından 2 Şubat 1956'da Türkiye'ye bir rapor gönderildi. Bu rapor, aynı zaman da sorunun uluslararası boyutta ele alındığı bir dönemde, İngiltere Dışişleri Bakanlığının Temsilciler Meclisi Dışişleri Komitesi üyesi dokuz milletvekilinin Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki durumlarını da incelemekteydi. İncelenen ülkeler arasında: İngiltere, Fransa, Federal Almanya, Avusturya, Türkiye, Yunanistan, İtalya, İspanya, Yugoslavya ve İsrail yer alıyordu. Türkiye ile ilgili bölümü, ABD'li milletvekilleri Edna F. Kelley, Armistead I. Selden, Winston L. Prouty ve Alvin M. Bentley tarafından kaleme alınmıştır. Raporda, ilk olarak 6-7 Eylül olaylarına ve Türkiye'nin ekonomik durumuna değinilmiş, ardından savunma çabaları takdirle anılmıştır. Özellikle, Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik önemi vurgulanarak, Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nın Yunan kontrolüne geçmesine asla razı olmayacağına dikkat çekilmiştir. Aynı heyetin Yunanistan ile ilgili bölümünde ise, 6-7 Eylül Olaylarına ve Kıbrıs sorununa ilişkin düşünceler paylaşılmıştır. Heyetin görüşüne göre; Kıbrıs konusu Yunan politikacılar tarafından abartılarak önemli bir mesele haline getirilmiş ve duygusal bir boyut kazanarak kontrolden çıkmıştır.⁵⁰ Rapor, sorunun o dönemde farklı ülkeler tarafından nasıl algılandığını ve Türkiye'nin bu konudaki tutumunun nasıl değerlendirildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca 6-7 Eylül Olaylarının sorunu nasıl etkilediğini de ortaya koymaktadır.

d) Fransa'nın Kıbrıs Konusuyla İlgili Görüşleri

Kıbrıs konusuyla ilgili Fransız temsilcileri ile de diplomatik görüşmelerin yapıldığını belirtmek gerekir. Bu dönemde Türkiye'de görev alan Fransız Büyükelçisi Jean Paul Garnier, 22 Haziran 1956 tarih ve 9339 Sayılı Resmî Gazete'de Fuat Köprülü'nün Dışişleri Bakanlığında istifası üzerine yerine 20 Haziran 1956'da vekâleten atanan İçişleri Bakanı Ethem Menderes'i⁵¹ 26 Haziran'da tebrik ziyaretinde bulunmuştur.⁵² Bu görüşmede Büyükelçi Garnier Kıbrıs konusuyla ilgili Fransız Hükûmeti'nin ne düşündüğünü de ifade etmiştir. Görüşme, şu konu başlıklarını kapsamaktaydı:

Kıbrıs'ta Yeni Gelişmeler: Büyükelçi Garnier, İngiliz basınında Kıbrıs sorununun çözümü için İngiliz Hükûmeti'nin yeni bir adım attığına dair haberler olduğunu ve bu konuda Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Suad Hayri Ürgüplü'nün teşebbüslerde bulunduğunu aktarmıştır.⁵³

Fransa'nın Kıbrıs Görüşü: Görüşme sırasında Ethem Menderes, Fransa Hükûmeti'nin Kıbrıs'taki duruşunu sormuştur. Büyükelçi Garnier, Fransa'nın her iki tarafa da eşit mesafede olduğunu ve Kıbrıs'ın üç tarafı tatmin edecek bir çözüm aradığını belirtmiştir.

General Templer'in Teklifleri: Büyükelçi Garnier, yakında Türkiye'ye gelecek olan General Templer'in Kıbrıs ile ilgili bazı

⁴⁸ BCA, 534/37506-150688-56, 2.

⁴⁹ R. Murat Geçikli, *Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye-ABD İlişkileri*, 339; Cemile Şahin, İsmail Şahin, "Soğuk Savaş Dönemi ABD'nin Kıbrıs'ta Komünizm Kaygısı", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 19, sy.45, (2023), 310.

⁵⁰ BCA, 502/24148-105889-1.

⁵¹ 1899'da İzmir'de doğan ve Ankara Hukuk Fakültesi mezunu olan İbrahim Ethem Menderes, avukatlık ve çiftçilik yapmış, İstiklal Savaşı'nda görev almış ve çeşitli dönemlerde askerlik hizmetini tamamlamıştır. Siyasi kariyerine Cumhuriyetçi Serbest Fırka ile başlayıp, CHP İl Başkanlığı ve Demokrat Parti'nin kuruluşunda önemli roller üstlenmiştir. Aydın Milletvekili olarak seçilmiş (IX. Dönem) ve birçok hükümette bakanlık yapmıştır. 1960 Darbesi'nden sonra Anayasa'yı ihlal ettiği gerekçesiyle yargılanıp hapis cezasına çarptırılmış ve 1992'de de vefat etmiştir. (<https://www.msb.gov.tr/Bakanlar/Detay/f80f6bc0-b0a2-4c62-b61d-0c4aad1ea4fb/> E.T: 20 Mart 2024).

⁵² Resmî Gazete, 22 Haziran 1956, S. 9339, s.14609; Milliyet, 21 Haziran 1956, s.1.

⁵³ BCA, 508/38131-155135-20.

teklifler getireceğini ve Türk Hükümeti'nin bu teklifler karşısında tutumunu sormuştur. Ethem Menderes, General'in tekliflerini dinlemeden önce yorumda bulunmayacağını ifade etti.

Yunan Propagandası ve Türkiye'nin Görüşlerinin Yayılması: Büyükelçi Garnier, Yunanlıların Kıbrıs sorunu ile ilgili yoğun propaganda faaliyetleri yürüttüğünü ve Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki görüşlerinin daha geniş kitlelere ulaşması gerektiğini dile getirmiştir. Ethem Menderes, bu konuda da Fransız Dışişleri Bakanı M. Pineau'nun görüşlerini paylaştığını ve Türkiye'nin Paris Büyükelçiliği kadrosunun takviye edilmesi fikrine açık olduğunu dile getirdi.⁵⁴

Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği: Garnier, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri M. Leon Marchal'ın Tunus Büyükelçisi olarak atanacağını ve yeni Genel Sekreterin de Fransız olması gerektiğini savunmuştur. Ethem Menderes, bu konuda diğer üye devletlerin de fikrinin alınması gerektiğini ve nihai kararın Avrupa Konseyi'nin genel havasına göre verileceğini ileri sürdü.

SSCB Dışişleri Bakanı'nın Ziyaretleri: Büyükelçi Garnier, SSCB Dışişleri Bakanı'nın Kahire ve diğer Arap ülkelerine yaptığı ziyareti de sormuştur. Ethem Menderes, bu konuda bilgi sahibi olduğunu ve Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden detaylı bilgi alabileceğini ifade etmiştir.⁵⁵ Görüşmede sorun ile ilgili güncel gelişmeler, iki ülkenin bu konudaki bakış açıları ve gelecekteki adımlar ele alınmıştır. Görüşme, Türkiye ve Fransa arasındaki diplomatik ilişkilerin ve Kıbrıs sorunundaki iş birliğinin devamı için önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

6- BM ve Uluslararası Mecrada Kıbrıs

a) Yunanistan'ın BM'ye Başvurusu ve Brüksel Antlaşması

Yunanistan, 1954'de sorunu uluslararası platforma taşımak için harekete geçti ve 16 Ağustos'ta, adadaki tüm halkların eşit haklara sahip olması ve kendi kaderlerini tayin edebilmeleri için BM'ye başvurdu. Bu başvuru, Kıbrıs sorununun BM'nin IX. Dönem Genel Kurul gündemine alınmasını sağladı.⁵⁶ Türkiye, Başbakan Adnan Menderes'in: "*Kıbrıs asla Yunanistan'ın olmayacaktır!*" sözleriyle bu girişime sert bir şekilde karşı çıktı. Bu sözler, Türkiye'nin Kıbrıs Adası'ndaki haklarını koruma konusundaki kararlılığını ve adanın Yunanistan'a devredilmesine asla izin vermeyeceğini açıkça gösteriyordu.⁵⁷ Başbakan Adnan Menderes'in bu ifadesi Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki kararlı duruşunu göstermektedir. Bu durum, Washington Büyükelçiliğine gönderilen bir yazıda daha da açıklığa kavuşturulmuştur. 7 Eylül 1954'te bildirilen resmî yazıda, bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi Başbakanlığa da sunulmuştur. Yazıda belirtildiğine göre, Türkiye'nin Kıbrıs politikası ABD'ye detaylı bir şekilde aktarılmış ve Yunanistan'ın BM'ye başvurusu konusunda Amerikan Hükümeti'nin yeni bir girişimde bulunabileceği izlenimi verilmiştir. ABD'nin, Yunan teklifine müdahale etmeyeceği ve Kıbrıs sorununda tarafsız bir tutum sergileyeceği, ancak Yunanistan'ın BM'ye başvurusundan geri adım atamayacağı anlaşılmıştır. Türkiye'nin duruşu ve hareket planı, Yunan Hükümeti'ne de net bir şekilde iletilmiş ve Ankara'daki ABD büyükelçiliğine Türkiye'nin görüşlerini desteklemesi için talimat verilmiştir.⁵⁸ Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki tutumu ve Yunanistan'ın BM'ye başvurusu, dönemin uluslararası politikasının ve Türkiye'nin dış politikasının inceliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca, Amerika'nın bu süreçteki tarafsız pozisyonu ve Yunanistan'ın BM'ye başvurusunun geri çekilmesinin mümkün olmadığı vurgulanmaktadır.

BM Genel Kurulu, 24 Eylül 1954'te, 30 olumlu, 19 olumsuz ve 11 çekimser oy ile sorunun gündeme alınmasını kabul etti.⁵⁹ Ancak görüşmeler sonucunda, BM Genel Kurulu, Kıbrıs sorunu ile ilgili bir karar alınmasının şimdilik uygun olmadığına ve konunun daha fazla üzerinde durulmaması kararlandı. İngiltere, Kıbrıs'taki egemenliğinin Lozan Antlaşması ile diğer ülkeler tarafından olduğu gibi Yunanistan tarafından da tanındığını belirterek, Kıbrıs sorununun BM'de görüşülmesinin ülkesinin iç işlerine müdahale anlamına geldiğini ve bu durumun BM Yasası'nın 2(7) maddesine aykırı olduğunu ifade etmiştir.⁶⁰

Yunanistan'ın BM'ye başvurusu ve Türkiye'nin bu girişime karşı tutumu, Brüksel Antlaşması bağlamında değerlendirildiğinde, dönemin uluslararası ilişkilerindeki karmaşıklık ve Kıbrıs sorununun önemini göstermektedir. Brüksel Antlaşması, 1948 yılında Batı Avrupa Birliğinin temelini oluşturan ve savunma amaçlı bir iş birliği anlaşması olarak imzalanmıştır. Bu antlaşma, Avrupa'daki güvenlik ve savunma politikalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.⁶¹

Kıbrıs sorunu, Brüksel Antlaşması'nın imzalandığı dönemde de önemli bir konuydu. Yunanistan'ın BM'ye başvurusu ve

⁵⁴ BCA, 508/38131-155135-20.

⁵⁵ BCA, 508/38131-155135-20.

⁵⁶ Mehmet Atay, "Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu", *Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Avrasya Dosyası*, BM Özel, 8, sy.1, (İlkbahar-2002), 299.

⁵⁷ M. Atay, "Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu", 309-310.

⁵⁸ BCA, 502/24174-105936-2.

⁵⁹ Faruk Sönmezoğlu, "Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1954-1975", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 38, sy.3-4, (Eylül-2011), 229.

⁶⁰ M. Atay, "Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu", 300.

⁶¹ https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/E.T:22 Mart 2024.

Türkiye'nin tepkisi, Brüksel Antlaşması'nın savunma ve güvenlikle ilgili hükümleri çerçevesinde ele alındığında, NATO üyesi ülkeler arasındaki ilişkileri ve ittifakın doğu kanadının güvenliğini etkileyebilecek bir gelişme olarak görülmüştür. Kıbrıs'ın stratejik konumu, NATO'nun güney kanadı için hayati öneme sahipti ve bu nedenle adanın geleceği, Brüksel Antlaşması'nın amaçları doğrultusunda değerlendirilmiştir. 1959'da Zürih ve Londra Anlaşmaları ile Kıbrıs'ın bağımsızlığına dair bir çözüme varılması, Brüksel Antlaşması'nın ruhuna uygun bir adım olarak kabul edilebilir. Bu anlaşmalar, adanın iki toplumu arasında ortaklık temeline dayandırılan uluslararası antlaşmalar uyarınca Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlamıştır. Bu süreç, Avrupa'daki güvenlik ve savunma düzeninin korunmasına katkıda bulunmuş ve Brüksel Antlaşması'nın temel ilkeleriyle uyumlu bir şekilde gerçekleşmiştir.⁶² Bu bağlamda, Yunanistan'ın BM'ye başvurusu ve Türkiye'nin karşı çıkışı, Brüksel Antlaşması'nın hedeflerine paralel olarak, bölgesel güvenlik ve istikrarın korunması açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Sonuç

Kıbrıs sorunu, uluslararası ilişkiler bağlamında, bölgesel güç dengeleri ve büyük devletlerin stratejik çıkarları açısından önemli bir yer tutmaktadır. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhaki yönündeki gösteriler ve üniversite öğrencilerinin bu süreçteki aktif rolleri, adanın geleceği üzerindeki toplumsal ve politik iradenin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kıbrıs Rum Kesimi'nin birleşme talepleri ve Başpiskoposun Vesayet Konseyi'ne yaptığı bildiri, adanın iki toplumu arasındaki derin ayrılıkları ve birleşme umudunun zorluklarını ortaya koymaktadır.

İngiltere, ABD ve SSCB'nin Kıbrıs politikaları, Soğuk Savaş Dönemi'nin ideolojik ve jeopolitik rekabetini yansıtmakta ve bu büyük güçlerin adadaki etkilerini üst seviyede tutma çabalarını göstermektedir. Türkiye'nin İngiltere, ABD, Almanya, Afganistan ve Fransa ile yürüttüğü diplomatik temaslar ve Brüksel Antlaşması'na dair çıkarımlar, Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki tutumunun ve stratejisinin, uluslararası arenada kendi millî çıkarlarını koruma ve bölgesel bir güç olarak konumunu pekiştirme amacını taşıdığını göstermektedir.

İngiltere'nin Kıbrıs politikası, egemenliğini sürdürme üzerine kuruluydu. Fransa ve Almanya ile yapılan diplomatik temaslarda ise iki ülkenin de soruna çok dahil olacaklarına dair bir emareye rastlanılmamıştı. Dolayısıyla ABD'nin meselenin çözümünde takınacağı tavır oldukça önem arz etmekteydi. ABD, Soğuk Savaş Dönemi'nde, NATO müttefiki olan Türkiye'nin güvenlik ve stratejik çıkarlarını desteklemekteydi. Kıbrıs konusunda da adanın Yunan kontrolüne geçmesine asla razı olmayacağı gönderilen raporlardan anlaşılmaktaydı. Bu nedenle sorunun çözümü için yapılan diplomatik temaslarda ABD'nin bu tavrı, Türkiye için önemli bir dayanak oldu.

Sonuç olarak, Kıbrıs sorununun çözümü, sadece adanın geleceğini değil, aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki güvenlik ve iş birliği dinamiklerini de etkileyebilecek bir dizi uluslararası faktör tarafından şekillendirilmektedir. Bu bağlamda, ilgili tarafların ve uluslararası toplumun, adil ve kalıcı bir çözüme ulaşmak için yapıcı bir diyalog ve iş birliği içinde olmaları büyük önem arz etmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

⁶² <https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/E.T:22 Mart 2024.>

Kaynaklar

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA):

500/8253-54475-2.
 501/32056-126058-25-1.
 502/24148-105889-1.
 508/38131-155135-20.
 534/37479-149355-10.
 534/37479-149355-12.
 534/37479-149355-17.
 534/37479-149355-6.
 534/37479-149355-8.
 566/299-2428-25, 1.
 566/299-2428-25, 2.

Sürelî Yayın

T.C. Resmi Gazete, 22 Haziran 1956, S. 9339, s.14609.
 Milliyet

Araştırma Eserler

- Boyras, E. Zahid. *Eğitimci, Gazeteci, Bürokrat Hüseyin Ragıp Baydur Hayatı ve Yazıları*. Ankara: Akademisyen Yayınevi, 2023.
- Canar, Burçin. "SSCB-Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu (1964-1979)". *ViraVerita E-Dergi: Disiplinlerarası Karşılaşmalar*, 8, (Kasım-2018), 223-246.
- Çoşkun, Yasin. "Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1945-1960)". *Türk Dış Politikası Soğuk Savaşın Başından Yumuşamaya (1945-1960)*, (Editör Y. Kaya, E. Müezzinoğlu, (Konya: Neu Yayınları, 2022)
- Foreign Relations Of The United States, (1952–1954), Germany And Austria, VII, Part 2*
- Geçikli, Recep Murat. *Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye-ABD İlişkileri*. İstanbul: İleri Yay., 2016
- Gerger, Haluk. *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politikası: "Soğuk Savaş"tan "Yeni Dünya Düzeni"ne*. İstanbul: Belge Yayınları, 1998
- Gerhard Keller. *Die Schuld der Deutschen, Deutschland: Books On Demand*. 2015.
- GÜREL, Şükrü Sina. *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika, I*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1984.
- Hitchens, Christopher. *Hostage to History: Cyprus From the Ottomans to Kissinger*. Londra: Verso Yayınları, 1997.
- Kata, Münevver. *Kıbrıs'ta Nacak-Cumhuriyet çatışması: 1960-1962*. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2016.
- Kıbrıs, Dün ve Bugün*. Derleyen: Masis Kürkçügil, İstanbul: İthaki Yayınları, 2003
- Savrun, Ergenekon. *Kıbrıs Politikaları: 1960 Ve 1974 Yılları Arasında Türkiye ve İngiltere'nin Karşılaştırmalı Kıbrıs Politikaları*. İstanbul: Net Kitaplık Yayıncılık, 2021
- Tarakçı, Mustafa. *Kıbrıs Barış Harekâtı*. İstanbul: Hiperlink Yay., , 2016
- Turan, Orhan. *Kıbrıs'ta Temsilciler Meclisi'nden Cumhuriyet Meclisi'ne Kıbrıs'ta Türk Yönetimleri ve Parlamenter Sistemin Kuruluşu (1960-1983)*. Erzurum: Fenomen, 2020.
- Turan, Orhan. *Tarihten Günümüze Kıbrıs Türk Basını (1879-2009)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2013.

Makaleler

- Albayrak, Mustafa. "Türkiye'nin Kıbrıs Politikaları (1950-1960)". *Araştırma Merkezi Dergisi*, 16, sy.46, (Mart-2000), 249-275.
- Atay, Mehmet. "Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu". *Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Avrasya Dosyası*, BM Özel, 8, sy.1, (İlkbahar-2002), 299-309.
- Baytal, Yaşar. "1950-1960 Yılları Arasında Kıbrıs Anlaşmazlığı, Enosis Meselesi Ve Türkiye". *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9, sy.28, (Eylül-2021), 301-322.
- Campbell, John C. "The Soviet Union and the United States in the Middle East". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 401, (May-1972), 126-134
- Cemile Şahin. İsmail Şahin, "Soğuk Savaş Dönemi ABD'nin Kıbrıs'ta Komünizm Kaygısı". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 19, sy.45, (2023), 299-332.

- Çelikaş, Yıldız. "Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu"; <https://politikaakademisi.org/2013/06/24/turkiye-yunanistan-iliskilerinde-kibris-sorunu/E.T>: 14 Mart 2024
- Derman Giray S. ve Vefa KURBAN. "Kıbrıs Sorununun Türk Dış Politikasına Etkisi Ve Abd-SsCb İle İlişkiler". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16, sy.33, (Güz-2016), 455-484.
- Gazioglu, Ahmet C. *İngiliz yönetiminde Kıbrıs II, 1878-1952: Enosis çemberinde Türkler*. İstanbul: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), 1996.
- Göktepe, Cihat. "Kıbrıs Meselesi'nde Kriz Süreci Ve Türkiye (1964-1974)". Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2012, 1397-1427
- Hasgüler, Mehmet. *Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*. İstanbul: Alfa Yay., 2007.
https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/E.T: 15 Mart 2024.
- Kasım, Kamer. "Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu". *Akademik Bakış*, 1, sy.1, (Kış-2007), 57-72.
- Petek, Fatih. "Türk-Yunan İlişkilerinde Kördüğüm: Kıbrıs Sorunu"; <https://stratejikortak.com/2020/12/turk-yunan-iliskilerinde-kordugum-kibris-sorunu.html/Erişim> Tarihi: 14 Mart 2024.
- Sönmezoğlu, Faruk. "Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1954-1975". *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 38, sy.3-4, (Eylül-2011), 223-255.
- Tangör, Burak. "NATO-AB Stratejik Ortaklığı Bağlamında Kıbrıs Sorunu". *Ortadoğu Analiz*, 5, sy.51, (Mart-2015), 86-94.
- Taşkesen, Abdullah. "Jeopolitik ve Stratejik Bağlamda Kıbrıs'ın Türk Toplumundaki Yeri". *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 1, sy.2, (2015), 7-29.
- Erdem Ufuk. "Başbakan Adnan Menderes'in Almanya Federal Cumhuriyeti'ndeki Siyasi Ve İktisadi Temasları (2-9 Ekim 1954)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 39, sy.108, (Aralık-2023), 481-524.
- Vatansever, Müge. "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12, Özel S., (2010), 1487-1530.

E-Kaynakça

Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz;

https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v07p2/persons#p_BHAH1/E.T: 16 Mart 2024

<https://kabil-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/> E.T: 16 Mart 2024.

<https://london-emb.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T>: 15 Mart 2024

<https://varsova-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T>: 15 Mart 2024.

<https://vasington-be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory/E.T>: 15 Mart 2024.

https://www.bbc.co.uk/history/historic_figures/eden_anthony.shtml/ E.T: 17 Mart 2024

https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa/E.T: 22 Mart 2024.